

IN MEMORIAM PJETR JAKOVLEVIC GAL'PERIN: 1902-1988

P.Ja. Gal'perin is 25 maart jl. op 85-jarige leeftijd in Moskou overleden. Hij was de laatste vertegenwoordiger van de generatie psychologen die nog persoonlijk contact heeft gehad met L.S. Vygotskij, de grondlegger van de cultuurhistorische school in de Sovjet-psychologie. Gal'perin heeft een eigen bijdrage geleverd aan de voortzetting van deze benadering. Daarnaast heeft hij ook zelf een onafhankelijke en invloedrijke positie opgebouwd en 'school gemaakt'. Zijn invloed in de Sovjet-psychologie is onmiskenbaar, maar tegelijk diffuus, omdat hij niet de gelegenheid heeft gehad (of liever: gekregen) om 'zijn' school een institutionele basis te geven. Hij is immers nooit opgenomen in de prestigieuze Academie van Pedagogische Wetenschappen, waardoor zijn armslag beperkt is gebleven. Zijn uitsluiting van deze Academie is een opmerkelijk feit, waarvoor de reden - ook voor hemzelf - raadselachtig was. Zijn eigengereide en consequent kritische houding heeft hierin zeker een rol gespeeld.

Na een opleiding in de toenmalige Oekraïense hoofdstad Char'kov tot arts en psychoneuroloog, was Gal'perin in 1930 betrokken bij de oprichting van de Psychoneurologische Academie, die huisvesting bood aan de zogenaamde Char'kov-school in de Sovjet-psychologie. In 1943 werd hij door A.N. Leont'ev uitgenodigd om te komen werken bij de sectie psychologie van de Moskouse Staatsuniversiteit. Sinds 1971 bezette hij aldaar de leerstoel ontwikkelingspsychologie. Na een hartaanval ging hij in 1984 met emeritaat. Zijn bibliografie omvat ongeveer 110 publikaties, waarvan zo'n twee-derde deel betrekking heeft op de psychologie.

Gal'perin is van meet af aan een veelzijdig denker geweest, die zich ten doel stelde de psychologie een nieuw en objectief uitgangspunt te geven. Dit uitgangspunt heeft hij geformuleerd in de 'theorie van de trapsgewijze vorming van mentale handelingen'. Deze theorie, die hij pas in 1952 voor het eerst in hoofdlijnen aankondigde beschouwde hij als de 'via regia' waarlangs ontstaan en inhoud van psychische processen kunnen worden onderzocht. Centraal stond bij hem de vraag waar begrippen en voorstellingen vandaan komen en hoe de mens leert om op basis daarvan inzichtelijk te handelen. Kenmerkend voor zijn opvatting van inzichtelijk handelen is de rol die hij toebedeelde aan oriëntering en het daadwerkelijk handelen aan materiële objecten. In samenhang hiermee geeft hij ook aan wat volgens hem de taak, het object en de methode van de psychologie moeten zijn.

Gal'perin beoogde een grondige renovatie van de psychologie. Hij was een systeembouwer die geduldig en vasthoudend zijn levensdoel realiseerde. Hij heeft altijd benadrukt dat hij slechts de eerste stap in een nieuwe richting heeft gezet en dat de uitwerking van zijn programma door anderen moet worden voortgezet. Inmiddels heeft zijn theorie toepassing gevonden op velerlei gebied zoals leer- en onderwijspsychologie, orthodidactiek en behandeling van functiestoornissen. In de Oostbloklanden, maar ook daarbuiten - vooral in Nederland, België en de BRD - hebben de opvattingen van Gal'perin invloed gekregen.

Zijn werk wordt gekenmerkt door samenhang en diepgang en door een evenwicht tussen theoretische inzichten en empirische toetsing. Het is essentieel voor de verdere ontwikkeling van de handelingspsychologie om daarbij ook de opbrengst van Gal'perins inspanningen te betrekken.

J. Haenen